

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

СОЦІОЛОГІЯ ЦІННОСТЕЙ
РОБОЧА ПРОГРАМА

підготовки магістрів

очної (денної) та заочної (дистанційної) форм здобуття освіти
спеціальності 054 «Соціологія»

освітньо-професійна програма «Соціологія»

Укладач: Сорокіна Олександра Сергіївна, к.філос.н., доцент кафедри соціології

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціології

Протокол № 6 від "19" серпня 2024 р.

Завідувач кафедри соціології
В.О. Скворець

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 5 від "22" січня 2024 р.

Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління
Н.В. Горло

Погоджено
Гарант освітньо-професійної програми

Т.О. Ратушна
(ініціали, прізвище)

2024 рік

1. Опис навчальної дисципліни

1	2	3	
Галузь знань, спеціальність, освітня програма рівень вищої освіти	Нормативні показники для планування і розподілу дисципліни на змістові модулі	Характеристика навчальної дисципліни	
		очна (денна) форма здобуття освіти	заочна (дистанційна) форма здобуття освіти
Галузь знань <i>05 Соціальні та поведінкові науки</i>	Кількість кредитів – 3	Вибіркова	
		Цикл дисциплін вільного вибору студентів в межах спеціальності	
Спеціальність <i>054 Соціологія</i>	Загальна кількість годин – 90	Семестр:	
		3-й	3-й
Освітньо-професійні програми «Соціологія»	Змістових модулів – 4	Лекції	
		6 год.	2 год.
		Семінарські	
		6 год.	2 год.
Рівень вищої освіти: магістерський	Кількість поточних контрольних заходів – 6	Самостійна робота	
		78 год.	86 год.
		Вид підсумкового семестрового контролю: залік	

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою курсу «Соціологія цінностей» є ознайомити магістрантів із особливостями взаємозв'язку цінностей та соціальної структури суспільства, ціннісних системи світу, соціологічних досліджень цінностей.

Основними **завданнями** вивчення навчальної дисципліни «Соціологія цінностей» є:

– сформувані знання щодо сутності ціннісного підходу до дійсності та його специфіки в соціологічному пізнанні;

– сформувані знання щодо змін ціннісних систем;

– сформувані знання щодо ієрархії цінностей як динамічної структури;

– сформувані навички аналізу та діагностики стану ціннісних систем;

За результатами вивчення навчальної дисципліни «Соціологія цінностей» студент повинен:

знати:

– особливості ціннісного підходу до дійсності;

– типології ціннісних систем та структуру цінностей;

– соціологічні дослідження в сфері;

– тенденції зміни ціннісних систем;

здобувачі повинні вміти:

– діагностувати особливості ціннісної структури організацій;

– визначати детермінанти ціннісних змін та напрями розвитку процесу;

– аналізувати результати соціологічних досліджень цінностей;

– розробляти рекомендації щодо налагодження міжкультурної взаємодії.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні досягти таких **результатів навчання (компетентностей)**:

Заплановані робочою програмою результати навчання та компетентності	Методи і контрольні заходи
1	2
СК01. Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК02. Здатність виявляти, діагностувати та інтерпретувати соціальні проблеми українського суспільства та світової спільноти.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК09. Здатність презентувати результати наукових досліджень і готувати наукові доповіді та публікації.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК10. Здатність обирати методологію та зіставляти результати різних соціологічних досліджень.	Усне опитування на семінарських заняттях; тестування та практичні завдання у системі Moodle
СК11. Здатність аналізувати новітні досягнення теоретичної соціології, які є основою для формування критичної соціологічної саморефлексії у процесі пізнання складної соціальної реальності.	Підготовка індивідуального дослідницького завдання; практичні завдання у системі moodle znu

Міждисциплінарні зв'язки

Вивчення дисципліни базується на сформованих знаннях історії осмислення феномену цінностей та ціннісного відношення до світу, суспільних процесів, відносин та інститутів, специфіці взаємодії різних соціальних груп та спільнот.

Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Соціологія цінностей як наука: історія розвитку

Тема 1. Поняття ціннісного підходу до дійсності.

Підходи до визначення поняття «цінності», «ціннісні орієнтації». Специфіка аксіологічного підходу в соціології. Використання аксіологічного підходу в наукових дослідженнях вітчизняних та західних вчених. Використання аксіологічного підходу у дослідженні суспільства та основних елементів соціальної структури суспільства.

Тема 2. Специфіка ціннісного підходу в соціологічному пізнанні.

Використання аксіологічного підходу в дослідженні соціальної структури суспільства, а також окремих її елементів: особистостей, соціальних груп, соціальних спільнот, соціальних інститутів. Використання методів емпіричного дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій. Аналіз вже існуючих результатів дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій.

Тема 3. Історична ретроспектива змін в системі цінностей

Дослідження цінностей та ціннісних орієнтацій в Античності, Середньовіччі, Відродженні та Новому часі. Аналіз досліджень класиків соціологічного, філософського, соціально-філософського знання. Провідні тенденції дослідження цінностей в сучасному світі і в Україні зокрема.

Тема 4. Цінності сучасного українського суспільства

Співвідношення цінностей українського суспільства радянського, пострадянського і сучасного періодів. Специфіка цінностей та ціннісних орієнтацій представників різних релігійних конфесій, які проживають на території України. Аналіз цінностей та ціннісних орієнтацій представників різних національностей, які проживають на території України.

Тема 5. Соціальні відносини та обмін цінностями

Роль культури у формуванні цінностей та ціннісних орієнтацій суспільства та людства в цілому. Аксіологічні передумови виникнення суспільних відносин. Погляди вчених Античності, Середньовіччя, Відродження та Нового часу на визначення основи суспільних взаємовідносин. Особливості диференціації цінностей між суб'єктами соціальної взаємодії.

Тема 6. Цінності та культура

Багатоманіття підходів до визначення поняття «культура». Типи, види, форми культур. Функції культури. Співвідношення понять «культура» та «цивілізація». Концепції культури. Методологічний апарат дослідження культурної сфери. Зміст культурогенезу. Форми розповсюдження культури. Культурні зміни та культурна динаміка. Символізація та міфологізація культурної сфери

Розділ 2. Цінності та соціальна структура суспільства

Тема 1. Внутрішні та зовнішні параметри ціннісного відношення

Внутрішньоособистісні цінності. Суспільні цінності. Девіація як відхилення від загально визначених норм, принципів та цінностей. Проблема співвідношення внутрішньо особистісних та суспільних і загальнолюдських цінностей. Цінності маргінальних прошарків суспільства.

Тема 2. Ієрархія цінностей як динамічна структура

Духовні та матеріальні цінності людства. Визначення сімейних цінностей. Цінності кар'єри та професійного зростання. Мова як соціальна цінність.

Тема 3. Специфіка загальнолюдських цінностей

Визнання загальнолюдських цінностей у різних країнах світу. Міжнародні договори та конвенції, які регулюють дотримання загальнолюдських цінностей. Роль ООН у формуванні та розповсюдженні загальнолюдських цінностей.

Тема 4. Аксіологічний підхід у дослідженні соціальної структури суспільства

Роль соціальних інститутів у суспільстві та виконання ними функції соціального контролю. Ціннісна основа соціальної мобільності та соціальної стратифікації. Специфіка вибору ліфта соціальної мобільності. Цінності і ціннісні орієнтації агентів соціалізації. Духовні та матеріальні цінності суспільства. Сімейні цінності.

Тема 5. Цінності та світові релігії

Особливості розуміння світу і світобудови, світовідчуття і світорозуміння представників християнства, буддизму та іудаїзму. Приклади міжрелігійних конфліктів, шляхи їх вирішення і запобігання. Виникнення альтернативних релігійних течій у світі і Україні зокрема. Релігійні братства у сучасному світі.

Тема 6. Аксіологічна проблематика у дослідженні світу, що глобалізується

Специфіка взаємодії учасників міжнародних відносин (держав, урядових та неурядових організацій, транснаціональних корпорацій та ін.) у міжнародному просторі. Підходи до визначення понять «глобалізація», «глокалізація», «глобалізм», «антиглобалізм». Особливості культурної, економічної та політичної глобалізації. Зміна цінностей та ціннісних орієнтацій в кризові періоди розвитку суспільства. Благодійні заходи та розповсюдження волонтерського руху. Роль міжнародних організацій у врегулюванні міжнародних конфліктів.

4. Структура навчальної дисципліни

Змістовий модуль	Усього годин	Аудиторні (контактні) години						Самостійна робота, год		Система накопичення балів		
		Усього годин		Лекційні заняття, год		Семінарські заняття, год				Теор. зав-ня, к-ть балів	Практ. зав-ня, к-ть балів	Усього балів
		о/д ф.	з/в ф.	о/д ф.	з/дист ф.	о/д ф.	з/дист ф.					
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
1	15	4	4	2	2	2	2	20	22	5	5	10
2	15	2	-	2	-	2	-	20	22	5	5	10
3	15	2	-	2	-	2	-	19	21	5	5	10
4	15	2	-	-	-	2	-	19	21	5	5	10
Усього за змістові модулі	60			6	2	8	2	78	86	20	20	60
Підсумковий семестровий контроль екзамен	30							30	30			40
Загалом		16						100				

5. Темі лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Поняття ціннісного підходу до дійсності	2	2
2	Специфіка ціннісного підходу в соціологічному пізнанні	2	
3	Історична ретроспектива змін в системі цінностей	2	
Разом		6	2

6. Темі семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість	
		о/д ф.	з/дист ф.
1	Поняття ціннісного підходу до дійсності	2	2
2	Історична ретроспектива змін в системі цінностей	2	
3	Цінності сучасного українського суспільства	2	
Разом		6	2

7. Види і зміст поточних контрольних заходів

№ змістового модуля	Вид поточного контрольного заходу	Зміст поточного контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
1	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №1</u> Питання за Змістовим модулем 1	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	5
	Практичне завдання	Студент виконує <u>практичне завдання №1</u>	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	10
Усього за ЗМ 1 контр. заходів	2			15

2	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №2</u> Питання за Змістовим модулем 2	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. 3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим 2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може 1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність	5
	Практичне завдання	<u>Студент виконує практичне завдання 2</u>	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	10
Усього за ЗМ 2 контр. заходів	2			10
3	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №3</u> Питання за Змістовим модулем 3	5 балів – глибокі і систематичні знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань. Наявна авторська позиція 4 бали – глибокі і систематичні	5

			<p>знання теорії, здатність вирішувати проблемні питання. Відповідь студента відрізняється точністю формулювань, логікою, достатній рівень узагальненості знань.</p> <p>3 бали – студент знає і може самостійно сформулювати основні поняття теми та пов'язати їх з реальними явищами. Проте відповідь змістовно неповна. Відповідь логічна, але розуміння не є узагальненим</p> <p>2 бали – студент відтворює основні поняття і визначення, але досить поверхово, не виділяючи взаємозв'язок між ними, може сформулювати з допомогою викладача основні положення теми, допускає помилки, які повною мірою самостійно виправити не може</p> <p>1 бал - відповідь студента фрагментарна, зумовлена нечіткими уявленнями про закони і явища. У відповіді цілком відсутня самостійність</p>	
	Практичне завдання	<u>Студент виконує практичне завдання №3</u>	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	10
Усього за ЗМ 3 контр. заходів	2			15
4	Відповідь на семінарі	<u>Семінар №4</u> Питання за Змістовим модулем 4	<p>5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження;</p> <p>4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження;</p> <p>3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків;</p> <p>1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу</p>	7,5

	Практичне завдання	Студент виконує <u>практичне завдання №5</u>	5 балів – повна змістовна робота, висока аргументованість, переконливе демонстрування володіння методологією дослідження; 4 балів – робота досить повна, але є деякі неточності, пов'язані з використанням методології дослідження; 3-2 бали – робота неповна, поверхневий виклад матеріалу, відсутність аналітичних висновків; 1 бал – короткий поверхневий виклад матеріалу	7,5
Усього за ЗМ 4 контр. заходів	2			15
Усього за змістові модулі контр. заходів	6			60

8. Підсумковий семестровий контроль

Форма	Види підсумкових контрольних заходів	Зміст підсумкового контрольного заходу	Критерії оцінювання	Усього балів
1	2	3	4	5
Залік	Тести	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	0,5 балів за кожен правильну відповідь. На проходження тесту дається 40 хвилин і одна спроба	15
	Теоретичне завдання	Питання для підготовки і тести розміщено у Moodle	5 балів. Повна, аргументована і логічно-послідовна відповідь – 5 балів . Неповна відповідь з неточностями або нерозкриттям частини питання – 3-4 бали . Неповна і нелогічна відповідь – 1-2 бали .	5
	Індивідуальне завдання	Аналіз етнічної структури суспільства. 1) титульний аркуш; 2) змістовна частина	20-18 – наявні всі вихідні умови завдання, представлені графічний вигляд та хід всіх розрахунків з кінцевим результатом, зазначена та обґрунтована правильна відповідь на нього; 17-14 – завдання розв'язано частково; обрана менша кількість критеріїв, ніж зазначена в умовах, є логічна та/або розрахунків помилки в ході розв'язання завдання; 13-10 – недостатньо чітка структура, аргументація	20

			положень має незавершений характер, розмита конкретика 9-5 – робота неповна, містить доатстньо кількість логічних та розрахункових помилок, правильна відповідь не визначена; 4-1 – робота представлена лише вихідними умовами та декількому базовими розрахунками.	
Усього за підсумковий семестровий контроль				40

9. Рекомендована література

Основна:

1. Масюк О. П. Рефлексивні студії європейських ціннісних систем : навч. посіб. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2021. 78 с.
2. Підлісний М. М. Проблеми аксіології та шляхи їх вирішення : монографія. Дніпро : Біла К. О., 2020. 164 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi78/0057831.pdf>.
3. Суспільні цінності населення України в теоретичних і практичних вимірах : монографія / М. І. Михальченко, М. Є. Горелов, В. А. Гриневич [та ін.]. Київ : ІПіЕНД, 2013. 336 с.
4. Українське суспільство та європейські цінності: звіт за результатами соціологічного дослідження / Інститут Горшеніна ; Фонд імені Фрідріха Еберта. Київ, 2017. 44 с.
5. Щербакова Ю. Е. Цінності об'єднаної Європи : монографія. Київ : Академія, 2014. 208 с.

Додаткова:

1. Александрова О. Ф., Александров В. М. Модифікація ціннісних орієнтирів виховних систем в умовах війни. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 89. С. 8–12. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi51/pedformtvorch2023n89/8.pdf>.
2. Амелюченко Н. А. Цінності об'єднаної Європи / ред. В. Шрамович. Київ : Лабораторія законодавчих ініціатив, 2013. 45 с. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052331.pdf>.
3. Воробйова Л. Ціннісні орієнтації особистості в контексті соціокультурних трансформацій українського суспільства. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2021. Вип. 38. С. 30–35. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/2020/scachano/VLUFPS/VLUFPS2021n38/5.pdf>.
4. Гавеля О. М. Трансформація культурних цінностей обдарованої особистості в сучасному суспільстві : автореф. дис. ... д-ра культурол. : 26.00.01 : захищ. 25.01.18. Київ, 2018. 40 с.
5. Жулинський М. Г. Духовна ситуація в Україні : формування нових ціннісних орієнтацій українського суспільства. *Нація. Культура. Література* : нац.-культурні міфи та ідейно-естет. пошуки укр. літ. : [зб. ст.] / НАНУ, Ін-т літ. ім. Т. Г. Шевченка. Київ, 2020. С. 147–151.
6. Заредінова Е. Р. Формування соціокультурних цінностей студентів в освітньому середовищі закладу вищої освіти: теорія та методика : монографія / НАПНУ, Ін-т проблеми виховання. Київ : Слово, 2020. 372 с.

7. Кузнєцова Т. В. Аксіологія соціальних комунікацій : навч. посіб. Суми : СумДУ, 2012. 300 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Masuk/0047286.pdf>.
8. Лазарева А. О., Юшкевич Ю. С. Морально-етичні цінності громадянського суспільства : монографія / наук. ред. Є. Р. Борінштейн. Одеса : ВМВ, 2016. 260 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Yushkevich/0043127.pdf>.
9. Нагорна Л. П. Соціокультурна ідентичність: пастки ціннісних розмежувань : монографія. Київ : ПІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2011. 272 с. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi55/0040922.pdf>.
10. Перетятко В. А. Волонтерство та формування духовних цінностей і ціннісних орієнтацій. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки*. 2014. Вип. 43. С. 386–392.
11. Рашидов С. Ф. Виховання у студентської молоді цінностей громадянського суспільства : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 : захищ. 26.03.13. Луганськ, 2013. 40 с.
12. Соціально-філософські проблеми модернізації українського суспільства з перспективи європейських цінностей : монографія / А. М. Єрмоленко, Ю. А. Бауман, В. В. Шамрай [та ін.]. Київ : Наукова думка, 2021. 440 с.
13. Чутова Н. П. Можливості кореляції ціннісних орієнтацій сучасної студентської молоді. *Матеріали науково-методичного семінару з питань управлінських компетенцій викладачів освітніх закладів різного рівня* : 19 листопада 2014 року, м. Кривий Ріг. Кривий Ріг, 2014. С. 96–99.

Інформаційні ресурси:

1. Bozeman B., Crow M. M. Public Values Leadership : Striving to Achieve Democratic Ideals. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2021. 359 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi72/0052971.pdf>.
2. Frischhut M. The Ethical Spirit of EU Values : Status Quo of the Union of Values and Future Direction of Travel. Cham : Springer, 2022. 268 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051437.pdf>.
3. Halman L., Reeskens T., Sieben I., Van Z. M. Atlas of European Values : Change and Continuity in Turbulent Times. Tilburg : Open Press Tilburg University, 2022. 187 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056841.pdf>.
4. Riedener S. Uncertain Values : An Axiomatic Approach to Axiological Uncertainty. Berlin : De Gruyter, 2021. 169 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051436.pdf>.
5. Value Incommensurability : Ethics, Risk, and Decision-Making / edited by H. Andersson, A. Herlitz. New York : Routledge, 2022. 269 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi71/0051328.pdf>.
6. Values – Politics – Religion: The European Values Study : In-depth Analysis – Interdisciplinary Perspectives – Future Prospects / R. Polak, P. Rohs (eds.). Cham : Springer, 2023. 533 p. URL: <http://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi76/0056843.pdf>.
7. Values and Behavior : Taking a Cross Cultural Perspective / S. Roccas, L. Sagiv (eds.). Singapore : Springer, 2017. 255 p. URL: <http://ebooks.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi65/0048267.pdf>.